

pdf genereret den : 28/5-2008

fulgte bl.a. i *Fortid og Nutid* og her i *Historie*, optræder i Elgvins historiografiske oversigt.

Lad gå med at Dan Christensens disputats *Det moderne projekt* fra 1996 ikke er kommet med, men adskillige af de kritiserede historikere og andre har dog deltaget i debatten siden Thorkild Kjærgaards disputats. Heller ikke Th. Kjærgaards artikel om »gårdmandslinjen i dansk historieskrivning« fra 1979 eller det landbohistoriske tidsskrift *Bol og By* eller en række nyere monografier af f.eks. Birgit Løgstrup, Karin Kryger eller Ingrid Markussen lader til at være Johannes Elgvin bekendt.

Hvad selve noteapparatet angår, så fremgår det her med prisværdig åbenhed, at hovedparten af kildecitaterne er taget fra andre fremstillinger, og at der ikke er foretaget mange selvstændige studier i kilderne bortset fra de to udgivne betænkninger, eller for den sags skyld i den samtidige litteratur og debat.

Desværre er de to centrale afsnit om »Reventlows uddannelse – livssyn« og

»statsteoretisk tenkning i Danmark på 1700-tallet« heller ikke særligt originale, da de viderebringer oplysninger, som i det store og hele allerede kan findes i Louis Bobé's indledning til *Efterladte Papirer fra den reventlowske Familie-kreds i Tidsrummet 1770-1837*, hvoraf bd. 1 udkom i 1895, samt i Edvard Holm's *Kampen om Landboreformerne* fra 1888.

Derfor bliver læseren uden særlig teoretisk eller kildemæssig argumentation udsat for forfatterens dom ex cathedra over den »revisionistiske« danske historikerskole; og dette sker på grundlag af en yderst selektiv litteraturnemgang.

Johannes Elgvin ynder at spidde de udvalgte historikere med udvalgte citater fra Holberg, J. H. Wessel og Ibsen. Ved læsningen af denne pamflet var det dog en anden forfatter, der trængte sig på hos denne anmelder, nemlig H.C. Andersen og nærmere bestemt eventyret »Kejserens nye Klæder«.

Finn Stendal Pedersen

DET 19. ÅRHUNDREDE

Vilh. Holst: *Felttogene 1848, 1849 og 1850*. Med et forord af Ebbe Kløvedal Reich. (Strandberg, 1998). 240 s., 240 kr.

Mogens Weitemeyer (udg.): *Breve mellem front og hjem 1864*. (Museum Tusulanums Forlag, 1995). 128 s., 169 kr.

Knud Rasmussen: *General de Meza og Den Dansk-Tyske Krig 1864*. (Odense Universitetsforlag, 1997). 148 s., 175 kr.

John Christensen og Henrik Stevnsborg: *1864. Fra helstat til nationalstat*. (Emil, 1998). 119 s.

De slesvigske krige kan åbenbart vedvarende fange den historiske interesse. Der udkommer til stadighed nye bøger om dem. Men det er så som så med det nye, når det kommer til indholdet. Strandbergs forlag har f.eks. i 150 års jubilæet for 1848 valgt at genudgive Vilh. Holsts forlængst forældede skildring af Treårskrigen fra 1852. Som Ebbe Kløvedal Reich bemærker i sit forord, har bogen i dag først og fremmest kulturhistorisk interesse som levn. Det generelt udmærkede forord understreger sammenhængen mellem det fremspirende danske demokrati og be-

hovet for et fjendebillede. Enkelte anmærkninger skal dog gøres. For det første må de gamle betegnelser »oprør« og »oprørere« om slesvig-holstenerne i 1848, der også findes i flere af de andre bøger, betegnes som ideologisk ladede udtryk på linje med slesvig-holstenernes eget begreb »Erhebung«. Mere neutrale betegnelser som opstand eller revolution er at foretrække. For det andet er Kløvedal Reichs gode vilje til en nuanceret forståelse af de slesvig-holstenske opfattelser kommet lidt til kort i forhold til Theodor Olshausen. Han betegnes som »hertugdømmernes Orla Lehmann«, men det må gå på Olshausens talegaver og ikke på hans politiske holdning. Olshausen var nemlig ikke nationalliberal, men radikal demokrat ligesom kredsen omkring Hippodrommøderne, Arbejderdannelsesforeningen og Kjøbenhavnsposten. I politisk henseende var Orla Lehmanns modstykke i hertugdømmerne snarere advokat Wilhelm Beseler, førstemanden i den provisoriske regering. For det tredje er Kløvedal Reichs sammenligning mellem den dansk-tyske borgerkrig 1848-50 og krigen i det tidligere Jugoslavien ikke særlig velanbragt. I begge slesvigske krige kæmpede regulære, disciplinerede hære imod hinanden med minimal vold mod civilbefolkningen, stik modsat bandesoldaternes adfærd i det tidligere Jugoslavien.

Selve teksten giver det ikke mening at anmelde, men en række fejllæsninger ved »oversættelsen« af originalens gotiske skrift til moderne latinsk skrift bør dog anholdes: »Troslev« for »Frøslev«, »Riehuus« for »Niehuus«, »Fuhr« for »Føhr«, general »Halfett« for »Halkett« m.fl.

Der er heller ikke meget nyt i at udgive soldaterbreve fra 1864. I *Breve mellem front og hjem* drejer det sig tilmed om et brevstof, der i det store og hele kun kan påkalde sig familiehistorisk in-

teresse hos Weitemeyerslægten. Kun et par af brevene er almene nok i deres indhold til at have generel interesse; resten er for kortfattede og indforståede. Skønt der er ruttet med papiret, er der ikke stof i brevene til en bog, og slet ikke til en, som koster 169 kr. Udgiverens indledning ændrer intet herved. Om novemberforfatningen fra 1863 hedder det således: »Denne helstatspolitik (!), hvor kongeriget og Slesvig skulle sammenknyttes til eet rige, stod konseilpræsident C. C. Hall i spidsen for. Den nye konge, Christian 9., nølede med at underskrive helstatstraktaten (!)«.

Mere substans er der i Knud Rasmussens bog om general de Meza og 1864, om end der heller ikke her bringes meget nyt, når der lige bortses fra beskrivelsen af de Mezas bogsamling og dens skæbne. Bogen støtter sig gennemgående til K.C. Rockstrohs bog om samme emne fra 1930 og Generalstabens værker om krigen. Knud Rasmussens forsøg på at give de Meza æresoprejsning virker overbevisende, men han sætter her skulderen mod en dør, andre forlængst har trykket ind. Balancen mellem det specielle stof og det generelle er ikke altid lige vellykket, og sidstnævnte ender til tider i løs og irrelevant snak som i indledningen. Flere gange brydes kronologien med spring frem og tilbage i tiden.

I bedømmelsen af forholdet mellem militær og politik følger Rasmussen helt det stereotype billede af de nationalliberale som inkompetente og stortalende ideologer uden sans for realpolitik og uden ægte forsvarsvilje. Det er bemærkelsesværdigt, hvorledes bogens snævre militære synsvinkel her mødes med den radikale historikertradition om de nationalliberale. Karakteristisk forekommer et velafbalanceret værk som Erik Møllers *Helstatens fald* ikke på litteraturlisten.

Det skal gerne medgives, at bogens

emne er spændende og Knud Rasmussens forsvar for de Meza engageret, så den almindeligt interesserede kan læse bogen med udbytte – men hvorfor skal den udgives af et universitetsforlag, hvis første forpligtelse må være at formidle videnskabelige nybrud?

John Christensens og Henrik Stevnsborgs bog om 1864 giver sig ikke ud for at rumme videnskabelige nybrud, om end bogen rummer en mere kritisk vurdering af Christian 9., end man er vant til at se. Til gengæld er der her tale om en meget vellykket formidlingsindsats. På knap 120 sider har forfatterne formået at opridse den europæiske baggrund, give et billede af helstaten, skildre den våbenteknologiske udvikling og beskrive krigens gang, set såvel fra politikernes, generalernes, de menige soldaters og de civile jydernes synsvinkel. Der er korte personkarakteristikker af Bismarck, Helmuth von Moltke, Monrad, de Meza og Christian 9. Som i mange andre moderne bøger er der »faktabokse« med årstals- og datolister, begreber o.l. Illustreringen er fyldig, men ikke »kulørt«. Bogen afsluttes med ordliste, litteraturvejledning og et register.

Enkelte gange er den gode historie dog løbet lidt for meget af med forfatterne, således i omtalen af »Stonewall-affæren«, hvor der ofres seks sider på det spegede spil om et køb af et panserskib til den danske flåde, som gik i vasken. Et par af siderne kunne passende have været benyttet til en nærmere beskrivelse af krigens genstand, hertugdømmet Slesvig (sproggrænser, de nationale bevægelser, befolkningens holdning). Denne sidste mangel rækker dog ikke ved et generelt meget positivt indtryk. Enkeltstående eksempler på manglende præcision og fejl skal blot noteres som rene skønhedspletter: Når der i tidstavlen under 1848-50 nævnes, at hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg gjorde væbnet opstand mod

det danske monarki, så gjaldt det ikke Nordslesvig. Det var ikke helstatsmændene, men slesvig-holstenerne, som slog på Ribebrevets »ewich tosamende ungedelt«. Dansk blev ikke forbudt ved offentlige møder i Nordslesvig i 1908, idet forbuddet først skulle træde i kraft i 1928 (men i Mellemslesvig gjaldt det straks). Endelig er det for skævt at fremhæve 5.500 danske østfrontfrivillige under besættelsen uden at nævne augustoprøret og modstandsbevægelsen – bogen udmærker sig ellers ved afbalancerede holdninger.

Hans Schultz Hansen

Harry Christensen: *Bonden, kommunen og demokratiet. Det lokale selvstyres etablering på landet i Danmark 1842-1867*. I-II. (Udgiverselskabet ved Landsarkivet for Nørrejylland, 1997). 793 s.

Den 13. august 1841 udstedtes en anordning om oprettelse af sogneforstanderskaber. Denne anordning er blevet betegnet som det kommunale selvstyres grundlov i Danmark. Ganske vist eksisterede der allerede forskellige kommunale organer inden for fattig- og skolevæsenet, hvor lokale bønder medvirkede, men de var udpeget ovenfra. Sogneforstanderskaberne skulle bestå af den lokale sognepræst og sognets godsejere som fødte medlemmer, og ligeledes havde den lokale herreds- eller birkefoged ret til at deltage i møderne med stemmeret. Men derudover – og det var det afgørende nye – skulle der alt efter kommunens størrelse vælges et sted mellem 4 og 9 af de lokale bønder, der var ejere eller fæstere af mindst én tønde hartkorn. Disse skulle vælges af deres standsfæller for en periode på 6 år. I 1855 bortfaldt godsejernes og herreds- og birkefogdernes fødte medlemsskab, ligesom præsten fra nu af kun var født medlem for de sagers vedkommende,